

7. Criminaliteitscijfers

Daar waar in België onduidelijkheid blijft bestaan over de criminaliteitsstatistieken, heeft Duitsland zojuist de cijfers betreffende 2002 bekendgemaakt. De geregistreerde criminaliteit steeg vooral in Berlijn (2,1 % en dat voor de tweede opeenvolgende keer). Hamburg daarentegen kende de grootste terugval ooit (-15,5 %). Vooral het land Rijnland-Westfalen kent een opmerkelijke groei (+ 6,2 %).

In het Verenigd Koninkrijk daarentegen zijn de cijfers opmerkelijk gedaald.

Willy BRUGGEMAN

Rechtshulp en advocatuur

In deze rubriek twee bijdragen. De eerste bijdrage geeft een kort overzicht van de rechtshulpverlening in het gerechtelijk jaar 2002-2003. Een tweede bijdrage geeft de resultaten van een enquête over de nood aan juridische bijstand in de gevangenis van Antwerpen.

1. Juridische bijstand: een overzicht van de activiteiten rond dit onderwerp in het gerechtelijk jaar 2002-2003

Juridische bijstand is in het gerechtelijk jaar 2002-2003 niet alleen het onderwerp geweest van academici of de rechtshulpverleners, maar is ook eventjes in de politieke besluitvorming opgedoken. Hieronder een overzicht van wat de rechtshulp heeft ondergaan.

Juridische bijstand of rechtshulp blijft een sluimerend onderwerp in de politieke besluitvorming. Een voorontwerp van wet op de verzekeringsovereenkomst voor juridische bescherming ten einde de rechtstoegang te verbeteren lag in de vorige legislatuur op de Ministerraad ter tafel. Voor de middenklasse en zeker voor diegenen die maar net boven de minimumnormen die door de Wet op de juridische bijstand en haar uitvoeringsbesluiten zijn voorzien, bestaat er geen tussenkomst of voorziening die het ereloon van een advocaat, zij het zelfs gedeeltelijk, op zich neemt. Deze mensen zijn verplicht om hun advocaat zelf te betalen. Het wetsontwerp heeft tot doel om een verplichte rechtsbijstandsverzekering in het leven te roepen, gekoppeld aan de familiale polis. De rechtsbijstandverzekeraars reageerden hier echter niet zo enthousiast op. De

Hoge Raad voor Justitie had in haar advies ook een hele reeks opmerkingen en bedenkingen.¹

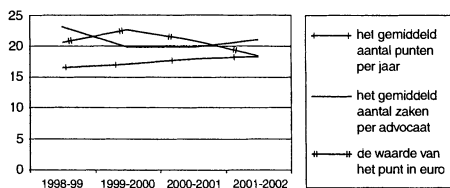
De vorige federale regering zocht dus naar een systeem dat de overheid zelf niet veel zou kosten, maar toch tegemoet zou komen aan de noden van alle rechtzoekenden. Het idee van een rechtsbijstandsverzekering is niet nieuw en dateert al uit de jaren '70. Een aantal landen in de Europese Unie hebben het zelfs al in de praktijk omgezet o.a. Duitsland en Zweden. Het is misschien interessant om allereerst het gebruik van dergelijk systeem in die landen te onderzoeken (*the Legal Expenses Insurance scheme*, zoals het in de literatuur wordt genoemd). Het invoeren van dergelijk systeem gaat niet zonder slag of stoot en veronderstelt vaak ook ingrepen in andere domeinen van het recht en de daarbij horende procedures.

De Wet van 23 november 1998 op de juridische bijstand heeft volgens sommigen reeds een belangrijke voorziening in het leven geroepen voor mensen die niet over voldoende inkomen beschikken om een advocaat te betalen. Of dit systeem naar ieders tevredenheid werkt is niet geweten. Er is tot op heden nog geen evaluatie van de wet op de juridische bijstand uitgevoerd. Worden de rechtzoekenden bereikt? Is de opsplitsing tussen juridische eerste en tweedelijnsbijstand in de praktijk houdbaar? Is de organisatie van deze juridische bijstand naar ieders wens, zowel van de rechtzoekenden als van de rechtshulpverleners?

Vragen waarop tot op heden geen wetenschappelijk antwoord kan gegeven worden. Nochtans zijn er voldoende tekenen dat er nog heel wat werk aan de winkel is. De advocaten zelf lijken alvast niet altijd even gelukkig met de wet. Zo geeft een evolutie van de juridische tweedelijnsbijstand over de laatste 4 jaar het volgende beeld (zie tabel 1). Het feit dat er meer advocaten meedoen aan het stelsel van de kosteloze juridische bijstand heeft blijkbaar geleid tot een toename van het aantal zaken. Het gemiddeld aantal zaken dat de advocaten behandelen is sinds 2000 gestegen. Omdat het budget dat het Ministerie van Justitie voorziet, echter het zelfde blijft is de geldelijke waarde van het punt sinds 2000 in een constante neerdalende trend. In een boutade zou men kunnen zeggen hoe meer zaken de advocaat behandelt, hoe minder hij verdient per zaak.

Deze problematiek staat dan nog naast de vraag of de juridische dienstverlening van deze

1. HOGE RAAD VOOR DE JUSTITIE, *Advies over het voorontwerp van wet op de verzekeringsovereenkomst voor juridische bescherming ten einde de rechtstoegang te verbeteren*. Goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 18 december 2002, 21p.

advocaten naar de tevredenheid van de rechtzoekende wordt verleend? Komt het aanbod tegemoet aan de vraag van de justitiabele? Het is dus zeker niet voldoende om te zeggen dat als de aanbodzijde genoeg werk heeft, dit naar ieders wens verloopt.

In het gerechtelijk jaar 2002-2003 zijn er verschillende congressen gehouden over de rechtstoegankelijkheid en de juridische bijstand. Op 9 november en 10 november 2002 had er onder de titel "De stand van de rechtsbijstand"² een studienamiddag plaats in Antwerpen (UFSIA) en een studievoormiddag in Leuven. In Barcelona kwamen dan op 29 en 30 november 2002 verschillende Europese advocaten samen om kennis te maken met elkaars juridisch bijstandssysteem. Deze Europese bijeenkomst had zeker niet alleen een symbolische functie in het licht van de op 31 januari 2003 gepubliceerde Europese Richtlijn van 27 januari 2003 tot verbetering van de toegang tot de rechter bij grensoverschrijdende zaken.³

Verder heeft de Orde des Barreaux francophones et germanophones op 28 maart 2003 haar 'advocatendag' ingericht met een congres over 'Accès à la Justice'.

Tot slot was er in juni 2003 een bijeenkomst van de International Legal Aid Group (ILAG). Deze conferentie heeft om de 2 jaar plaats om de stand van zaken van de juridische bijstand in verschillende landen (zowel V.S., Canada, Australië als Engeland en het Europese continent) te bestuderen. Deze bijeenkomst werd dit jaar van 18-20 juni georganiseerd in de Harvard Law School in Cambridge (Boston).

Samenvattend kan het volgende benadrukt worden. Op politiek vlak beweegt er wat op het niveau van de juridische bijstand. Binnen de Eu-

ropese Unie heeft juridische bijstand een plaats gekregen. In het eengemaakte Europa is de rechtstoegang een belangrijk item. Het is dus van belang te weten welke rechtshulpsystemen er zijn, of zij naar behoren werken, wat met het kostenplaatje en de kwaliteit van de geleverde diensten. Misschien kan bij deze vergelijking het Belgische systeem van de juridische bijstand vanuit een ander perspectief belicht en ... verbeterd of veranderd worden?

De juridische en sociale wetenschap kan de beleidsmakers hierbij een belangrijke steun zijn.

Wordt hopelijk vervolgd.

Steven GIBENS

2. Rechtshulp in de gevangenis

INLEIDING

Het Belgisch gevangenisstelsel staat reeds lange tijd onder zware druk. Ook vandaag zorgen overbevolking en het gebrek aan personeel voor discussie en sociale onrust. Al te vaak concentreert het debat zich rond het veiligheidsaspect en slechts zelden wordt ingegaan op de noden en behoeften van de gedetineerden zelf.

In tijden van schaarste aan mensen en middelen voor Justitie moeten de beleidsverantwoordelijken uiteraard proberen om de samenleving zo maximaal mogelijk te vrijwaren van onveiligheid en criminaliteit. Deze opdracht mag er echter niet toe leiden dat de (grond) rechten van gedetineerden in de verdrukking komen, of dat deze als minder belangrijk worden afgedaan.

Het artikel dat hierbij gevoegd werd, is het resultaat van een enquête die in juni 2002 werd doorgevoerd in de gevangenis van Antwerpen en spitst zich toe op het recht op juridische (eerstelijns-) bijstand in gevangeniscontext.

De verbetering van de toegankelijkheid van het recht was gedurende enige tijd een prioriteit binnen het justitie- en welzijnsbeleid. Hoewel vandaag de aandacht voor dit aspect veel minder aanwezig is, zijn er toch een aantal evoluties op gang gebracht. Zo werden justitiehuizen opgericht om de kloof tussen burger en gerecht te vernauwen en werden via de Wet van 23 november 1998 de Commissies voor Juridische Bijstand in het leven geroepen. Deze initiatieven beantwoorden aan de institutieverplichting die op de overheid rust in het kader van het grondrecht op juridische bijstand dat in artikel 23 van de Grondwet is opgenomen. Deze inspanningen op het vlak van de juridische bijstand zouden in de eerste plaats ten goede moeten komen aan de meest kwetsbare groepen in de samenleving,

2. D. CUYPERS en B. HUBEAU (ed.), *De Stand van de Rechtsbijstand*, Tegenspraak Cahier 22, Brugge, die Keure, 2002, 226p.

3. Richtlijn 2003/8/EG van de Raad van 27 januari 2003 tot verbetering van de toegang tot de rechter bij grensoverschrijdende zaken, door middel van gemeenschappelijke minimumvoorschriften betreffende rechtsbijstand bij die geschillen [*Publicatieblad* L 26 van 31 januari 2003]. Rectificatie van Richtlijn 2003/8/EG van de Raad tot verbetering van de toegang tot de rechter bij grensoverschrijdende zaken, door middel van gemeenschappelijke minimumvoorschriften betreffende rechtsbijstand bij die geschillen [*Publicatieblad* L 32 van 7 februari 2003].